

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 03.10.2023

Kabul / Accepted: 22.11.2023

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1370634

ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE SİTEM

Seda GEDİK*

Öz

Âşıklar, duygu ve düşüncelerini sazları ve şiirleri ile anlatmış ve seslerini bu yolla duyurmaya çalışmışlardır. Bu bakımdan şiirleri incelendiğinde âşıkların hayata bakış açılarını ve olayları yorumlama yetilerini öğrenmek ve de onları tanıma imkânı elde etmek mümkündür. 20.yy. âşıklarından Âşık Veysel'in de şiirleri incelendiğinde kendisinin hayata bakış açısını görebiliriz. Hayata gönül gözüyle bakan Veysel, şiirlerinde; yalnızlık, vatan sevgisi, yokluk, ayrılık ve gurbet, tabiat sevgisi, kader, vefa, sitem vb. konulara yer vermiştir. İnsanoğlunun kırıp dökmeden kırılıp incindiğini anlatma yollarının başında gelen sitem, aslında sitem eden kişinin ruhsal olarak rahatlatma yoludur. Sitem eden birey, sitem ederken güveninin boşa gittiğini, duygu ve düşüncelerinin beklediği şekilde karşılık bulmadığını anlatmak ister. Sevgi dolu bir bakış açısına sahip Âşık Veysel de insanlara, dostlarına, yârine, Allah'a, kadere vb. sitem ederken özünde onlardan yardım eli beklerken umduğunu bulmadığına dikkat çeker. Bu bakımdan Veysel'in şiirlerinde dile getirdiği sitem aslında onun yakarışları ve yardım isteğidir. İnsan, herhangi bir yardım beklemediği veya değer vermediği kişilerden gördüğü olumsuz yaklaşımlar karşısında üzülmek çünkü karşısındaki kişilerden herhangi bir beklentisi yoktur. Ancak değer verip önemseyen kişilerden gördüğü olumsuz tutumlar karşısında ise onlara tepkisini sitem ederek gösterir. Veysel de şiirlerinde sitem ederken aslında satır aralarında incinmişliğini anlatmaktadır. O, üzülmüş kırıltığı olayları şiirleri vasıtasıyla ifade etme yolunu seçmiştir. Onun sitem dolu şiirlerini bu gözle okuyup incelemek yerinde olacaktır. Veysel'in yazılmış yüz eli sekiz şiiri incelendiğinde toplumsal konuların yanı sıra bireysel konulara da yer verdiği tespit edilmiştir. Âşık Veysel, bireysel konularda yazdığı şiirlerinde yaşadığı olayları kendi gönül süzgecinden geçirerek yorumlamıştır. Bu çalışmada Âşık Veysel'in yüz elli sekiz şiiri incelenmiş ve elli dört şiirinde sitem temasına yer verdiği görülmüştür. Çalışmanın amacı; 20. yy. âşıklarından Âşık Veysel'in şiirlerinde sitem temasını ele alışı "insanlara sitem", "Allah'a sitem", "sevgiliye/eşe sitem", "kendisine sitem", "yaşlılığa sitem", "dünyanın geçiciliğine ve içinde yaşanan döneme sitem", "ayrılığa/gurbete sitem" ve "kadere ve feleğe sitem" başlıkları altında ele alıp bütünsel bir yaklaşımla incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, sitem, âşıklık geleneği, âşık, halk şiiri.

* Dr., gedik_seda@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1251-8694

REPROACH IN ÂŞIK VEYSEL'S POEMS

Abstract

Minstrels expressed their feelings and thoughts through their instruments and poems and tried to make their voices heard in this way. In this respect, when their poems are examined, it is possible to learn the minstrels' perspectives on life and their ability to interpret events and to get the opportunity to get to know them. 20th century When we examine the poems of Âşık Veysel, one of his minstrels, we can see his perspective on life. Veysel, who looks at life with the eyes of the heart, in his poems; loneliness, love of the homeland, absence, separation and exile, love of nature, destiny, loyalty, reproach, etc. included topics. Reproach, which is one of the ways to express that human beings are hurt and hurt without hurting them, is actually a way of spiritual relief for the person who reproaches. The individual who reproaches wants to express that his trust was wasted and that his feelings and thoughts were not reciprocated as he expected. Âşık Veysel, who has a loving perspective, also cares about people, his friends, his beloved, Allah, fate, etc. While reproaching, he essentially points out that while he was expecting a helping hand from them, he did not get what he expected. In this respect, the reproach that Veysel expresses in his poems is actually his pleas and requests for help. A person does not get upset when he receives negative approaches from people from whom he does not expect any help or whom he does not value, because he does not have any expectations from the people in front of him. However, when he encounters negative attitudes from people he values and cares about, he reacts to them by reproaching them. While Veysel reproaches in his poems, he actually expresses his hurt between the lines. He chose to express the events that made him sad and upset through his poems. It would be appropriate to read and examine his system-filled poems from this perspective. When Veysel's one hundred and fifty eight poems were examined, it was determined that he included individual issues as well as social issues. Âşık Veysel interpreted the events he experienced through the filter of his own heart in his poems written on individual subjects. In this study, Âşık Veysel's one hundred and fifty-eight poems were examined and it was seen that fifty-four of his poems included the theme of reproach. Purpose of the study; 20th century One of his minstrels, Âşık Veysel's handling of the theme of reproach in his poems is "a reproach to people", "a reproach to God", "a reproach to the lover/spouse", "a reproach to oneself", "a reproach to old age", "a reproach to the transience of the world and the period we live in", to examine it under the headings of "reproach to separation/exile" and "reproach to fate and fate" and examine it with a holistic approach.

Keywords: Âşık Veysel, reproach, minstrel tradition, minstrel, folk poetry.

Giriş

Tarih boyunca topluma ayna tutan ve yaşadığı çağda olumlu olumsuz olayları sazı ve sözüyle anlatan âşıklar, toplumların hayatında etken rol oynamışlardır. Bu bakımdan âşıklar duygu ve düşünceler arasında köprü vazifesi görmektedirler. Âşıklar; yaşadıkları sıkıntıları, sevgiliye ve gurbete duydukları özlemlerini, kırgınlıklarını, mutluluklarını vb. şiirlerinde ifade ederek hem diğer insanlarla paylaşımında bulunmuş hem de böylelikle içsel rahatlama yaşamışlardır. Âşıklık geleneği içinde önemli bir yeri olan ve insan sevgisini şiar eden Âşık Veysel şiirlerinde hem duygularını hem de toplumsal konuları ustalıkla işlemiştir. Şiirlerinde vefa, aşk, gurbet, doğa, ayrılık, nasihat, eğitim vb. konuları ele alan Âşık Veysel bazı şiirlerinde ise içinde bulunduğu şartlara, sevgiliye, insanların vefasızlığına vb. sitemde bulunmuştur.

Veysel, “Yaratılanı severim Yaradan’dan ötürü”¹ sözünü hayat felsefesi olarak benimsemiş ve bunu şiirlerinde açıkça ifade etmiştir. İnsanlara ve hayata bu felsefeyle bakıp hayal kırıklığı yaşadığında da yine sazına ve şiirlerine sığınıp onlarla dertleşmiştir. Küçük yaşlarından itibaren zorluklarla dolu bir hayatı olan Âşık Veysel, yaşadığı sıkıntılarda, yalnız kaldığında, hayal kırıklıkları yaşadığında, güvendiği insanlar güvenini boşa çıkardığında şiirlerine ve sazına sığınıp sitemini bunlar vasıtasıyla dile getirmiştir. Bu bakımdan Veysel’in sitem dolu şiirlerini, insanlara yüreğini açmak ve bir bakıma onlarla dertleşmek olarak ele almak doğru olacaktır. “Bir kimseye, yaptığı bir hareketin ve söylediği sözün üzüntü, alınganlık ve kırılma vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme” (TDK Sözlük 2019: 2123) olarak tanımlanan sitem, Âşık Veysel’in de duygularını ifade etmesinde önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda sitem; insan psikolojisinde yer alan rahatlama yollarından biridir ve bu sayede insanoğlu duygularını dışa vurarak içsel bir rahatlama fırsatı elde etmiş olur.

Bu çalışmada; Âşık Veysel’in yüz elli sekiz şiiri içerisinde siteme yer verdiği şiirleri detaylı bir şekilde ele alınması için “insanlara sitem”, “Allah’a sitem”, “sevgiliye/eşe sitem”, “kendisine sitem”, “yaşlılığa sitem”, “dünyanın geçiciliğine ve içinde yaşanılan döneme sitem”, “ayrılığa/ gurbete sitem” ve “kadere ve feleğe sitem” başlıkları altında ele alıp incelenecektir.

1. İnsanlara Sitem

Tüm insanları eşit gören ve milletin birlik beraberliğini savunan Âşık Veysel, insanların birbirlerinin sorunlarına karşı duyarlı olmaları gerektiğini de şiirlerinde vurgulamaktadır. Veysel’e göre insan olmanın temeli; tüm insanlara tek bir pencereden bakabilmek ve vicdanlı olmaktır. Bu nedenle de bu durumun aksi olduğunda bunu şiirlerinde ustaca dile getirir. Hayatı zorluklarla geçen ve hayatı boyunca birçok sorunla baş etmeye çalışan Âşık Veysel, hem yaşadığı zorluklar ve vefasızlıklar hem de gözlemleri sonucunda çeşitli konularda insanlara sitemde bulunmuştur.

Başkalarını hor gören insanları eleştirdiği “Kardeşim” adlı şiirinde; aslında insanların aynı değerde olduğunu ve birbirine üstünlük taslamamaları gerektiğine vurgu yaparak bu şekilde düşünenlere sitemde bulunmaktadır:

“Beni hor görme kardeşim /Sen altınsın ben tunç muyum

Aynı vardan var olmuşuz /Sen gümüşsün ben sac mıyım

Ne var ise sende bende /Aynı varlık her bedende... (İnkılâp Yayınevi, 2001: 41)

Âşıklar sadece bireysel konuları ele almamış toplumsal konulara da değinip olumsuz durumları şiirleri aracılığıyla dile getirmişlerdir. “*Âşıklık geleneğinde halk şairleri, yoksulluk, cahillik, rüşvet, adam kayırma, yalancılık, hırsızlık gibi sosyal konuları; bunun yanı sıra görevini yerine getirmeyen yöneticileri, bazen siyasî hayattaki aksaklıkları; gücünün yetmediği sorunlarla karşılaştığında feleği, kimi zaman doğa olaylarını vb. pek çok düzensizliği eleştiri konusu yapmıştır.*” (Çıblak, 2008: 18). Şiirlerinde doğruluğu ve dürüstlüğü savunan ve de insanların bu erdemlere sahip olması gerektiğini vurgulayan Veysel de “İşde Hiyle Sözde Yalan Olmasa” şiirinde bu erdemlere sahip olmayan insanları eleştirerek onlara sitemde bulunmaktadır:

“İnsanoğlu doğru yoldan şaşmazdı /İşde hiyle, sözde yalan olmasa

Türlü türlü felakete düşmezdi /İşde hiyle, sözde yalan olmasa

İstemezdi alışverişte senet /Kafalara yerleşmezdi ihanet

Ne zina olurdu ne çapkın evlat /İşde hiyle, sözde yalan olmasa..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 63)

Sosyal bir varlık olan insanoğlu, duygu ve düşüncelerini paylaşma ve kendisini ifade etme ihtiyacı içindedir. Bunun için de diğer insanlarla etkileşim hâlinde olup onlardan duyarlılık beklemektedir. Özellikle hislerini sazıyla ve şiirleriyle dile getiren âşıklar bu konuya daha hassas yaklaşıp insanlara farkındalık kazandırmak isterler. Âşık Veysel de "Bir Derd Ehli Bulsam" şiirinde kendisinin sıkıntılarını dinleyip ona yoldaş olacak birinin olmamasına sitem etmektedir:

"...Âşıklar alemde gülmez dediler /Akar göz yaşlarım silmez dediler /El elin derdini bilmez dediler /Kimler gelip hatırımı soracak..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 35)

İnsanların erdemli olmasına vurgu yapan ve kendisi de bunu hayat felsefesi olarak kabul eden Âşık Veysel, âşık olarak anılan ama ahlak, namus, doğruluk, dürüstlük, mütevazılık vb. kavramlardan uzak olan sözde âşıkları eleştirerek onlara bu davranışları nedeniyle sitemde bulunmaktadır. "*Ülkedeki ahlaki yapı, ülkenin gerek maddi gerek manevi kalkınmasıyla doğrudan alakalıdır. Ahlak, dünya görüşü, örf ve âdet, millî kültürün unsurlarıdır. Bunların dejenere olması ülkeye, dolayısıyla ülke insanına zarar verir.*" (Kaya, 1998: 90). Bu düşünceye sahip Veysel de özellikle Âşıkların ait oldukları topluma her açıdan örnek olmaları gerektiğini savunup böyle olmayan âşıklara ise "Karadeniz Gibi Kükrer (Âşıklar)" şiirinde şu şekilde sitem eder;

"...Hırs gelip de ayrılanğı şişerse /Kaybeder iradey dümen âşıklar

Ağzına geleni hemen atarlar/ Ben âşıkım diye çalım satarlar

Haram demez helal demez yutarlar/ Bibersiz baharsız çemen âşıklar

...

Şehvetle âşıktır kıza geline /Arı olan tuz katar mı balına

İbrişimden nazik ipek teline /Takarlar çeşitli yalan âşıklar

Kabını yumaya bulamaz karı /Hind'den Hindistan'dan bahseder yâri /Beğenmez topalı bulamaz körü /İsterler bir kaşı keman âşıklar..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 101)

Veysel "Bir Ulu Kuş Olsam Uçsam Yürüsem" şiirinde ise insanların güvenilmezliğine ve onlara dertlerinden bahsedemediğine sitem etmektedir:

"... Tahammül et Veysel sen bu hicrana /Açma derdlerini gez yana yana/ Zemanede emniyet yok insana/ Düşünür bu hale bir hoş olurum" (İnkılâp Yayınevi, 2001: 122)

Veysel'in insanlardan beklediği ilgiyi göremediği için sitem ettiği bir başka şiiri ise "Böyle Düşmüş Payım Benim" adlı şiiridir. Şiirde;

"...İki gözüm görmez benim /Kimse halım sormaz benim /Beş gün evde durmaz benim /Gurbet oldu köyüm benim..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 233) diyen Veysel, insanlarla birlikte aslında yalnızlığına da sitemde bulunmaktadır.

Sosyal bir varlık olan ve toplum içinde yaşadığında fiziksel ve ruhsal olarak gelişen ve sağlıklı yaşama olanağı elde eden insanoğlu için ilgilenilmek ve değer görmek de en az fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemlidir. Veysel de şiirlerinde bu durumu ustaca ve etkili bir şekilde dile getiren âşıkların başında gelir.

Âşıklar, toplumsal konulara değindikleri gibi kendi hayatlarında yaşadıkları günlük olayları dahi ustaca ele alırlar. Bu âşıkların başında gelen Âşık Veysel de yaşadığı olayları ve olayların kendisindeki etkilerini şiirlerinde anlatmıştır. Âşık, Tarsus'ta iken parasını çalan ve kendisini parasız bir şekilde ortada koyan hırsıza "Parasını Çalan Hırsız" şiirinde şu şekilde sitem eder:

"Parça parça olsun paramı çalan /Kimi gerçek dedi kimisi yalan

Dünyada görmedim böyle bir plan /Kapı kitli cüzdan cepte para yok

...

Ehli dil olanlar asla bun'almaz /Herkesin ettiği yanına kalmaz

Bu ne muammadır hiç kimse bilmez /Kapı kitli cüzdan cepte para yok..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 209)

İnsan sevgisine çok değer veren ve sevdiği kadar sevilme ve sevdiklerinden değer görmek isteyen Âşık Veysel, dostlarından gördüğü vefasızlık karşısında onlara da şiirlerinde sitemde bulunmuştur. Veysel'in gönül evinden çıkıp bir ağaç misali büyüyen ve dizeleri tüm insanlığın duygu ve düşüncelerine tercüman olan "Kara Toprak" şiiri bunun en güzel örneğidir. "Toprağın yaşam, bolluk ve bereket kaynağı olduğunu söyleyen Âşık Veysel, onu yâr, dost ve ana olarak kişiselleştirir. Çünkü toprak bir ana gibi üzerinde çalışan, alın teri döken, emek harcayan insanı değiştirip dönüştüren kutsal bir mekândır." (Şenocak, 2017: 508) Bu şiirde toprak sembolizminden yola çıkan Veysel insana dair olumlu olumsuz tüm duyguları bir sanatçı edasıyla titizlikle resmetmiştir. Şiirde;

"Dost dost diye nicesine sarıldım /Benim sâdik yârim kara topraktır /Beyhude dolandım boşa yoruldum /Benim sâdik yârim kara topraktır

Nice güzellere bağlandım kaldım /Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum /Her türlü isteğim topraktan aldım /Benim sâdik yârim kara topraktır..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 128-129) diyen Veysel umut bağladığı insanlardan göremediği tüm yakınlığı vefayı topraktan gördüğünü dile getirerek insanlara sitem eder.

İçinde bulunduğu tüm zorluklara rağmen ekmeğini kazanma derdinde olan ve geçimini sağlayıp kimseye muhtaç olmadan yaşamaya çalışan Veysel için tembellik asla kabul edilemez. Şiirlerinde çalışmanın, üretmenin ve emeğin değerini sıkça vurgulayan Âşık Veysel çalışmayıp tembellik edenlere de sitemde bulunduğu "Seksen Yıllık Yolu Biraz Düşünmek" şiirinde tembelliğin insanı sokacağı durumlardan şu şekilde bahseder;

"...Dizildik katarı durmaz yürürüz /Akın edip gidenleri görürüz

Ya biz niçin semeserhoş dururuz /Tembelin cebi boş karnı aç olur

Eğer çiftçi isen sarıl tutaktan /Ne ekersen onu biçen topraktan

Yaklaşma tembele geç git uzaktan /Tembelin çenesi gevezec'olur..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 65-66)

Veysel'in tembelliği yerdiği ve tembelliği seçen insanlara sitemde bulunduğu bir diğer şiiri ise "Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş" adlı şiiridir. Şiirde;

"Kulak ver sözüme dinle vatandaş /Uyma laklak edip gülüşenlere

Meşgul eder seni işinden eyler /Karırsın tembel perişanlara..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 62) diyen âşık aynı zamanda insanlara çalışmanın öneminden de bahsetmektedir.

2. Allah'a Sitem

Gönül gözüyle gördüğü tüm olumsuzluklara; vefasız, tembel, hayırsız, duyarsız vb. insanlara sitem eden Veysel yaşadığı sıkıntılarda sığındığı Allah'a da şiirlerinde sitemde bulunmuştur. "Bir duygu ve düşüncüyü iğneleyici, alaycı ve dolaylı bir şekilde dile getiren şiirler" (Kaya, 227: 685) şeklinde tanımlanan şathiye söylenmek istenenin üstü kapalı bir şekilde sezdirilmesini sağlar. Âşık Veysel de şiirlerinde şathiyeye sıkça yer vermiştir. Onun bu şiirleri "Tasavvuf literatüründe şathiye olarak adlandırılan ve aşığın maşukuna karşı derin sevgisinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan bir yaşam tecrübesini ortaya kor." (Apaydın, 2005: 188) Veysel'in Allah'a sitem ettiği şiirlerinden olan "Senin Yolunda Yolunda" da;

"... Elinden bir dolu içtim /Türlü türlü derde düştüm

Cümle varlığımdan geçtim /Senin yolunda yolunda..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 21), diyen Veysel, Hak aşığı olduğunu ve bu uğurda kendinden geçtiğini sitem yani diğer bir deyişle şathiye olarak dile getirir. Şiirin tamamı okunduğunda Âşık Veysel'in bir kul olarak sevdiği Allah'a latife yollu takılması sezilmektedir. Veysel, "Bu Âlemi Gören Sensin" şiirinde ise;

"Bu âlemi gören sensin /Yok gözünde perde senin

Haksıza yol veren sensin /Yok mu suçun burda seni

Kâinatı sen yarattın /Her şeyi yoktan var ettin

Beni çıplak dışarı attın /Cömertliğin nerde senin..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 22-23) şeklinde seslendiği Allah'a içinde bulunduğu dönemden ve şartlardan dolayı sitem ederek aslında bir bakıma Allah'tan olumsuzlukları görüp

kendisine yardım etmesi amacıyla yakarıyor. “Aşkın Beni Elden Ele Gezdirirdi” şiirinde ise Veysel, Allah’a olan sevgisini ve ona kavuşma isteğini âşığın maşuka sitemi olarak şu şekilde ifade ediyor;

“Aşkın beni elden ele gezdirdi /Çok dolandım bulamadım eşini

Beni candan usandırdı bezdirdi /Tuzlu imiş yiyemedim aşımı

...

Her millete birer yüzden göründün /Kendini sakladın sardın sarındın

Bu dünyayı sen yarattın girindin /Her nesnede gösterirsin nakşını...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 26)

Yüreğinin sırrını sazı ve sözüyle açan Veysel, tüm kalbiyle bağlı olduğu Allah’a sitem ederken gönlünü verdiği yâre de sitem etmekten geri durmamıştır.

3. Sevgiliye/Eşe Sitem

Kalp kırıp incitmekten çekinen ve şiirlerinde insan sevgisini sıkça dile getiren Âşık Veysel, gençlik yıllarında ilk eşi Esmâ’nın yanlarında çalışan bir yavaşmayla kaçmasıyla ilk kalp kırgınlığını yaşar. Esmâ’nın kaçıışı, küçük yaşlarından itibaren hayatı zorluklarla geçen ve hayata gözleri yerine gönül gözüyle bakmak zorunda kalan Veysel’in gönül dağımı yerinden oynatmıştır. Yaşadığı acıları, yalnızlığı, vefasızlığı, umutsuzluğu, hayal kırıklığını vb. sazı ve sözüyle anlatan Veysel yine yârine de şiirleriyle seslenmiş ve ona şiirlerinde sitem etmiştir. “Bir Hayal Peşinde Dolandım Durdum” şiiri de yâre sitem ettiği şiirlerinden biridir;

“Bir hayal peşinde dolandım durdum /Asla terk etmezem sanma unuttum

Sönmez ümidlerden beklerim yardım /Bugün yarın dedim gönlüm avuttum

Gahi zengin oldum hülya yaşattım /Nerde güzel gördü isem laf attım

Sevda denizinde gönlüm aldattım /Arzularım suya düştü ne ettim...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 37)

Veysel’in ilk eşi Esmâ’nın kendisini terk etmesine ve çocuklarının ölmesine üzüldüğü ve bu duruma sitem ettiği bir diğer şiiri “Bağlandım Köşede Kaldım Bir Zaman”dır. Veysel yaşadığı talihsiz olayı şiirde şu şekilde anlatmaktadır;

“...Bir vefasız zalim yara bağlandı /Tarih üçyüz otuzbeşte evlendim

Sekiz sene bir arada eğlendim /Zalim kafir yetim kodu kuzumu...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 224)

Yaşadıklarından dolayı yârden yana şanssız olduğunu düşünen Veysel “Böyle Düşmüş Payım Benim” şiirinde bu duruma şu şekilde sitem etmektedir;

“...Bir eşim var kızıl sarı /Gubardır gezer saçları

Benim der dünya dilberi /Böyle düşmüş payım benim

...

Veysel sözün beş par’etmez /El bir türlü yâre yetmez

Günah yanından hiç gitmez /Bilmiyorum ki neyim benim” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 233)

Veysel, “Derdim Gizli Kapağını Kaldırma” şiirinde ise yârinden gördüğü vefasızlığa sitem ederken feleğin de kendisini üzdüğünü dile getirir;

“...Bu hasta gönlümün ne idi derdi /Daima durmayıp feryat ederdi

Sanma şu sineme bir tek yar vurdu /Feleğin hançeri her an görünür...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 40)

Âşık Veysel, ölümsüz eserlerinin başında gelen ve yediden yetmiş herkesin bildiği “Kara Toprak” adlı şiirinde ise sevdiklerinin vefasızlığına sitem ederek kendisine yalnızca toprak ananın sadık olduğunu ve onun kendisi için sığınılacak liman olduğuna vurgu yapar. Veysel için “Kara Toprak’ı sadece üzerinde yaşanan, sadece maddi ihtirasların ve mülkiyet kavgalarının sahnesi değildi. “Biz insanı bir çiğnem topraktan yarattık” âyetinin sırrına ermiş bir insan gibi o, toprağı hücrelerinde duyuyor, yaşıyor, topraktan geldiğini biliyor, toprağa döneceğini düşünüyordu.” (Özen 2009: 115). Bu düşünce çerçevesinde Veysel aşağıdaki dörtlükte vefasız yârine sitem ederken toprağa sığındığını şu şekilde ifade eder;

“...Nice güzellere bağlandım kaldım /Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum

Her türlü isteğim topraktan aldım /Benim sâdik yârim kara topraktır...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 128-129)

Ayrıca “*Âşık Veysel dörtlükte, yüzünün güzelliğine karşılık kalbinde merhametten mahrum olan bu dünyanın bütün insanlarına sitem edip, onları vefasız olarak nitelendirir. Bu vefasız güzellere karşılık kendisine sığındığı toprağın, onun her türlü isteğini karşıladığını söyleyen Âşık Veysel için toprak, ‘su kaynaklarını, madenleri ve tüm cevherleri içinde saklayan bir rahim gibidir’ Mikro kozmik bir dünya olan ana rahminde büyüyüp, doğduğunda her türlü beslenme kaynağını ana sütünden alan insanoğlu, yaşam kavgasının merkezinde yine toprağın kucağına sığınır.*” (Şenocak, 2017 :509) Bu açıdan toprak, Veysel için onu koşulsuz kabul eden bir anne gibi koruyup kollayan ve bağrına basan bir varlıktır.

İnsanın sevip güvendiği ve hayat arkadaşı olarak gördüğü kişi tarafından ansızın ve ahlaksız şekilde terk edilmesi normal bir insan için dahi zorken gözlerini kaybeden ve küçük bir çocukla yalnız kalan Veysel için daha da zordur. Bu durumun ruhsal etkilerini bir ömür taşıyacak olan Veysel de şiirlerinde yârine sitem ederken kendi iç dünyasını da gözler önüne sermektedir. Âşık, “Yine Bir Acı Ses Duydu Kulağım” şiirinde de tarih boyunca dilden dile dolaşan ve sevginin en saf ve beklentisiz haline yani “Leyla ile Mecnun” halk hikayesine telmihte bulunuyor ve kendisini sevda uğruna çöllere düşen Mecnun’a benzetiyor;

“...Dolu bardak gibi boşaldım doldum /Sarı çiçek gibi açıldım soldum

Leylasın yitiren Mecnun ben oldum /Beklerim ki nazlı yarım gelecek...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 124)

Veysel’in yâre sitemini anlattığı ve “Leyla ile Mecnun” hikâyesine telmihte bulunduğu bir diğer şiiri ise “Mecnun Gibi Dolanırım Çöllerde”dir. Şiirde sevdiğine tatlı diliyle kendisini kandırması ve düşmanlarına yakın davranması nedeniyle şu şekilde sitemde bulunmaktadır;

“... Hesapsız haftalar yıllar geçiyor /Evvel benim idi şimdi kaçıyor

Varıp düşmanlara derdin açıyor /Beni görüp saklanıyor el gibi

Zincirsiz kösteksiz bağladı beni /Tatlı dilleriyle eğledi beni

Yurdumdan yuvamdan eyledi beni /Yârsız dünya malı bana pul gibi...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 121)

Ayrıca Veysel, “Güzelliğin On Par’etmez” şiirinde sevgilinin güzelliğinin değil ona duyduğu aşkın daha değerli olduğunu belirtiyor. Şiirde sevgilisine seslenen Veysel güzelliği nedeniyle egoya kapılan sevgiliye sitemde bulunarak güzelliği anlamlı kılanın bakan kişi olduğuna değiniyor;

“Güzelliğin on par’etmez /Şu bendeki aşk olmasa

Eğlenecek yer bulaman /Gönlümdeki köşk olmasa...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 82)

“Memlekete Destan Oldum” şiirinde ise Veysel, ilk eşi Esmâ’nın kendisini terk edip yanlarında çalışan kişiyle kaçmasına ve bu olayın tüm köyde duyulmasına gönderme yaparak yaşadığı ihanete, kendine ihanet eden eşine sitem eder.

“Memlekete destan oldum /Karım beni beğenmedi

Eşten oldum dosttan oldum /Yârim beni beğenmedi...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 226)

“Hayal Bana Yakın Yar Bana Uzak” şiirinde de;

“...Senin aşkın beni kıldı ürüsvey /Düşmüşüm peşinde koşarım hay hay

Kabul et kapıda beni de kul say /Dost yoluna olur aşık ar etmez

...

Beni yakan yansın aşkın narına /Gönül düştü bir zalimin toruna

Bakmaz mısın bu Veysel’in zarına /Ah çeker ağlarım yâr elim yetmez.” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 86) şeklinde sitem eder.

Veysel, “Nerde Görsem Yan Yan Kaçar” şiirinde ise sevdiğinden ayrı olmasına ve sevdiğinin kendisine yüz vermemesine sitem eder;

“...Yâr yoluna kurban olam /Dahi dolmadı mı çilem

Kirpikler ok kaşlar kalem /Bu sinemi deler gider

Gâhi uslu gâhi deli /Sunam senden ayrılalı

Garip halimi görmeli /Benzim sarı solar gider..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 88)

Âşık Veysel, "Benim Sevdiğim Dilber" şiirinde ise sevdiğine kendisine karşı duyarsız olmasından ve duygularına karşılık vermemesinden dolayı şu şekilde sitem eder;

"Benim sevdiğim dilberin /Gönlü çelik bağı taşır

Deli gönül nedir zarın /Kalbin viran gözün yaştır..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 98)

"Köşeyi Vahdete Çekilsem Dursam" adlı şiirde ise Âşık Veysel ne yaparsa yapsın sevdiğinin etkisinden kurtulamayacağına sitem ederek içinde bulunduğu ruh halini şu şekilde ifade eder;

"Köşeyi Vahdete çekilsem dursam /Mihneti dünyanın derdi bırakmaz

Feragat eylesem sohbetten sazdan /Sevdiğim güzelin virdi bırakmaz

...

Şaşkın bir haldeyim nasıl eylesem /Bir derd ehli bulsam derdim söylesem

Başımı sevdadan halas eylesem /Gönül bir güzeli sarı bırakmaz..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 105)

İlk eşinin ihanetiyle umutsuzluğa kapılan ve şiirlerinde sevdiğinin duygularına karşılık vermediğinden yakınan ve bu nedenle onlara sitemde bulunan Veysel, yaşadığı tüm olumsuzluklara ve karşılıksız duygularına rağmen yine de sevdiğini düşünür. Bunun en güzel örneği "Esti Bahar Yeli Karlar Eridi" adlı şiiridir. Şiirde sevdiğine;

"...Ah senin elinden çektiği çile /Söyleyip ismini düşürmem dile

Bülbül fğan eyler kırmızı güle /Sakin incitmesin har çiçekleri..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 132) şeklinde seslenen Veysel kendisine çile çekirtmesine rağmen sevdiğini koruma içgüdüsüyle yaklaşır ve sevdiğinin adını aşıkâr etmez. Veysel için sevgisi ve gönül verdiği kişi dile düşürülemeyecek kadar değerlidir.

4. Kendisine Sitem

Yaşadığı acı tecrübeler nedeniyle insanlara, sevgiliye, Allah'a vb. sitem eden ve içindeki fırtınaları şiirleri vasıtasıyla ifade eden Veysel kendisine de sitem etmekten geri durmaz. Âşık Veysel'in kendisine sitem ettiği şiirleri bu bakımdan "İğneyi kendine çuvaldızı başkasına batır." atasözünün en güzel örneklerini ortaya koymaktadır. "Neler Yaptı Bana Kader" şiirinde "Bir halk irfânının derinliğiyle Veysel, Allah'ın kendisine verdiği cüzî iradeyi kendisinin "kara bahtı" olarak nitelendirir; olup biten her türlü işte kendi irâdesinin etkili olduğunun idrâkiyle ona, "kaderin" yapıp ettikleri karşısında: "uyansana!.." ikazını ve ihtarını yapar." (Araz, 2008: 28-29)

"Neler yaptı bana kader /Uyansana kara bahtım

Yel değdikçe erir gider /Karşı dağda kara bahtım..." (İnkılâp Yayınevi, 2001:44)

Veysel, "Gönül Sana Nasihatım" şiirinde ise kendisinden ayrı bir varlık gibi ele aldığı gönlüne seslenir ve duygularına karşılık vermeyen sevdiğinin sorumlusu olarak onu görür ve gönlüne şu şekilde sitem eder;

"Gönül sana nasihatım /Çağrılmazsan varma gönül

Seni sevmezse bir güzel /Bağlanıp da durma gönül

Ne gezersin Şam'ı Şark'ı /Yok mu sende hiçbir korku

Terk edersin evi barkı /Beni boşa yorma gönül..." (İnkılâp Yayınevi, 2001: 50)

Âşık Veysel, gönlüne seslendiği, ona sitem ederken bir yandan da ondan medet beklediği "Gönül Senin ile Gel Konuşalım" şiirinde gönlüne her güzele kaymaması için uyarıda bulunuyor;

"Gönül senin ile gel konuşalım /Türlü cefaların bana bu senin

Darılma sözüme hal danışalım /Güzeller uğrunda çıkacak canım

Ey gönül kendini yüksek gözetme /Sana zor geleni herkese tutma

Her güzeli güzel sanıp meyletme /Kalleş olur en sonunda aldanın...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 49)

“Her Türlü Nesneye Aşksın Gönül” şiirinde ise Veysel tüm güzelliklerden nasip almak isteyen gönlüne şu şekilde sitem eder;

“Her türlü nesneye aşksın gönül /Çalıp eğlenmezsem saz neme gerek

Her güzelden birer hisse umarsın /Gülüp oynamazsam kız neme gerek...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:51)

Sevdiğinden beklediği karşılığı bulamayan Veysel “Deli Gönül Ne Gezersin” şiirinde ise beklediği karşılığı bulamamasına ve buna rağmen sevmekten vazgeçmeyen gönlüne sitemini şu şekilde dile getirir;

“Deli gönül ne gezersin /Geze geze yorulman mı

Ne kazanın bu sevdadan /Vazgeç desem darılman mı...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 55)

Veysel “Eşin Yoktur Bulamadım” şiirinde ise sevgilisinin duygularına karşılık vermemesinin nedeni olarak kendi eksikliğini ve kusurlarını görüp kendisine sitem eder;

“...Ben o yare olsam köle /Sevdası var başa bela

İsyan ettim bile bile /Kusurumu bilemedim...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 89)

Gönlüne sitemlerde bulunan Âşık Veysel “Şu Dünyaya Geldim Ne Oldu Karım” şiirinde ise hayatını daha bilinçli bir şekilde geçirmedigine sitemde bulunur;

“Şu dünyaya geldim ne oldu karım /Geçirdim günümü gaflet içinde

Geldi güz ayları erdi baharım /Geçirdim günümü gaflet içinde...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:228)

Kendisine sitemde bulunan Veysel yaşlılığa da şiirleri aracılığıyla sitem etmiştir.

5. Yaşlılığa Sitem

Kral Gılgamış ile Lokman Hekim başta olmak üzere tarih boyunca birçok insan ölümsüzlüğün sırrını aramış ve gençliğini kaybetmemek için çeşitli çareler aramıştır. İnsanoğlunun sahip olduğu; genç, sağlıklı ve güçlü bedeni kaybedip yerine güçsüz, sağlıksız ve yaşlanmış bir bedeni istememesi çok doğal ve insancıl bir yaklaşımdır. Bu nedenle de yaşlılık ve onun getirdiği olumsuzluklar masallarda, efsanelerde, destanlarda, halk hikâyelerinde, şiirlerde sıkça ele alınıp işlenmiştir. Şiirlerini kendi iç dünyasından, duygu ve düşüncelerinden yola çıkarak ifade eden Âşık Veysel de şiirlerinde yaşlılığa değinmiş ve ona sitem etmiştir. Veysel, “Şu Geniş Dünyaya Sıgmayan Gönül” adlı şiirinde gençliğe özlem duyarken yaşlılığa da şu şekilde siteme eder;

“...Nerde gençlikteki geçen çağlarım /Sustu bülbül gazel döktü bağlarım

Her gün hatırlarım her gün ağlarım /Veysel ağlamanın zamanı geldi” (İnkılâp Yayınevi, 2001:48)

İnsanoğlu çoğunlukla elindeki şeylerin değerini kaybedince anlar. Veysel de yaşlılıkla beraber aslında ömrün bir gün nihayete ereceğini fark ettiğini “Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı” şiiriyle dile getirir;

“Dünya geniş idi şimdi daraldı /Çıkıp gideceğin yer belli değil

Yetmiş altı yıldır alır satarım /Bakmadım deftere kar belli değil...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:70-71)

Veysel, “İşittim Dünyaya Gelin Diyorlar” şiirinde ise yaşlanmasına sitem ederken dünyanın da aynı kalmadığına şu şekilde gönderme yapıyor;

“İşittim dünyaya gelin diyorlar /Ben kocadım dahi dünya gelin mi

Yürü var dünyaya görün diyorlar /Ben kocadım dahi dünya gelin mi...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:77)

6. Dünyanın Geçiciliğine ve İçinde Yaşanılan Döneme Sitem

Gelişen teknoloji, ekonomi, bilim vb. toplumların hayata bakış açılarını ve dolayısıyla da içinde yaşanılan çağ her geçen gün değiştirmiş ve olumlu olumsuz yenilikler getirmiştir. İnsanoğlu da bazen içinde yaşanılan çağa ayak uyduramadığı bazen de kendi içindeki duygu karmaşası nedeniyle dünyaya ve yaşadığı döneme sitem etmiştir. Âşık Veysel’in şiirleri incelendiğinde onun da dünyaya ve döneme sitem edip yaşadığı tüm olumsuzlukları onlara mal ettiği görülmektedir. Veysel, “Koca Dünya Vaziyeti Değişti”

şiiirinde dünyanın değiştiğini ve dñzen ùzerinden gizli işler ÷evrildiğini şu şekilde ifade ediyor;

“Koca dñnya vaziyeti değişti /Gñnde tñrlñ tñrlñ dolap dñnñyor

İnsan kanadlandı gñklerde uçu /Bilmeyenler eski dñnya sanıyor...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:74)

Veysel, “Dñnya Bir Dolap Ki Durmadan Dñner” adlı şiiirinde de yine tñm hile ve kñtñlñklerin kaynağı olarak dñnyayı gñrñr ve ona sitem eder;

“Dñnya bir dolap ki durmadan dñner /İçimde ÷eşitli plana ne den

Herkes bir maksatla serpilir sñner /Kuyruęu kınalı yalana ne den...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:78)

“Dñnyada Tñkenmez Murad Var İmiş” şiiirinde ise Veysel, insanların fesatlığını ve kñtñlñęñnñ yine dñnya sembolizmi ùzerinden ele aldığını gñrñyoruz;

“...Ölñm var dñnyada yok imiş murad /Gñnbeęñ artıyor tñrlñ meşakkat

Kalmamış dñnyada ehli kanaat /İnsanlar içinde ÷ok fesat gñrdñm...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:34)

Âşık Veysel “Kaldırsam Perdeyi Dñksem Suçunu” şiiirinde ise kendisinin içinde bulunduğu zor şartların sorumlusu olarak dñnyayı gñrñyor ve tñm kñtñlñklerin sebebinin o olduğunu şu şekilde ifade ediyor;

“Kaldırsam perdeyi dñksem suçunu /Acep bu işime ne dersin dñnya

Fısku fesat kaplamıştır içini /Bu ÷irkin huyları nidersin dñnya

Veysel'i dñřñrdñn ne haldan hala /Kimini garkettin yeşile ala

Zaman gelir sen de eren zavala /Bir gñn tepe takla gidersin dñnya” (İnkılâp Yayınevi, 2001:73)

Kutsal kitaplarda; kıyamet gñnñnñn yani dñyanın sonunun gelişinin belirtileri olarak dñnyadaki kavgaların, savaşların, kñtñlñklerin vb. ÷oęalmasđ gösterilir. Veysel de “Galiba Dñyanın Sonuna Kaldık” şiiirinde bu duruma gñnderme yaparak dñnyaya ve içinde yaşadığı dñneme sitemde bulunur;

“Galiba dñyanın sonuna kaldık /Gelin belli değil kız belli değil

Ne nasihat duyduk ne oęñt aldık /Sohbet belli değil sñz belli değil

Dñnya gñzellendi tadı kalmadı /İnsanın edebi udu kalmadı

Gñnahın sevabın adı kalmadı /Hakikata giden iz belli değil...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:79)

“Gine Mi Ağladın Kirpikler Nemli” şiiirinde ise Veysel, sevdiklerinin ùzñlñp ağlamasından dñnyayı sorumlu tutar ve ona şu şekilde siteme eder;

“...Aziz dostum seni kimler ağlattı /Tecelli derdini derdime kattı

Yalan dñnya nicelerin ağlattı /Kim bilir ki son mekânın nereler...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:211)

Şiiirlerinde yaşadığı tñm olumsuzluklara, zorluklara, insanlara vb. sitem eden Âşık Veysel ge÷imini sağlamak ve kimseye muhtaç olmamak için gittiği gurbete de sitem eder.

7. Ayrılığa/ Gurbete Sitem

Âşıklar, kimseye muhtaç olmadan ge÷imlerini sağlamak amacıyla sıldan ve sevdiklerinden ayrılıp gurbete gitmişlerdir. Mecburiyetten olan bu gidiş âşıkların sazına ve sñzñne de yansımış, âşıklar sıldan ve sevdiklerinden ayrılmak zorunda kalmalarına ve de gurbette yaşadıkları zorluklara şiiirleri vasıtasıyla sitem etmişlerdir. Âşık Veysel de diğer âşıklar gibi gurbete gitmek zorunda kalmış ve bu durumu şiiirlerinde ele almıştır. “Mektup Yare Selamımı Ulaştır” şiiirinde Veysel, yârinden ayrı olmasına ve gurbete sitemini şu şekilde anlatır;

“...Gider bu hasretlik yıla yetmez mi /İsmin tesbih ettim dile yetmez mi

Bñlbñlñn feryadı gñle yetmez mi /Mektup yare selamımı ulaştır...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:113)

Âşık Veysel “Ayrılık Gñnleri Geldi Dayandı” şiiirindeyse gurbete gitmek istemediğini ve gitmek zorunda kaldığını sitemli bir dille ifade eder;

“...Veysel'in derdinin yoktur ilacı /Gurbetin dertleri acıdır acı

Biz gidelim sizler olun duacı /Döküp göz yaşların silen elveda” (İnkılâp Yayınevi, 2001:114)

“Aramızı Kesti Dumanlı Dağlar” adlı şiirde de Veysel, gurbete gidişinin kendisine yaşattığı ruhsal durumu sitemli bir şekilde ele alır;

“...Bir kuş olsam uçar yare giderim /Ne çare kanadım yoktur niderim

Ayrılık tecellim gurbet kaderim /Çeke çeke bu dert beni kocadır...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:115)

Gurbete gidenlerin duygularına tercüman olan ve bu durumu etkileyici şekilde dile getiren Âşık Veysel şiirlerinde kadere de sitem etmiştir.

8. Kadere ve Feleğe Sitem

İnsanoğlu tarih boyunca yaşadığı zorlukların, acıların; çektiği sıkıntıların sebebi olarak kaderi görür ve yansıtma kuramıyla ruhsal rahatlama sağlar. Bu nedenle anlatılarda “kader” kavramı oldukça fazla yer alır. Hayatı zorluklarla geçen ve güvendiği dağlara kar yağan Âşık Veysel de şiirlerinde kadere seslenip ona yaşattığı zorluklar ve acılar nedeniyle sitem eder. “Derdim Gizli Kapağını Kaldırma” şiirinde Veysel, feleğin kendisine oyunlar oynadığını belirterek ona şu şekilde sitem eder;

“...Bu hasta gönlümün ne idi derdi /Daima durmayıp feryat ederdi

Sanma şu sineme bir tek yar vurdu /Feleğin hançeri her an görünür

Sardı her yanımı felek çemberi /Zulmü mazlumadır öteden beri

Gahi deli eder gahi serseri /Mecnunuz Leylamız ayan görünür...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 40)

Veysel için vatan ve millet sevgisi her şeyden üstündür, o, şiirlerinde vatanına duyduğu sevgiyi şiirlerinde dile getirerek gerçek bir vatansever olduğunu sıkça ifade eder. Alptekin, “*onun görmeyen gözünün yanında gören bir kalbi vardır.*” (2004: 19) diyerek Veysel’in hayata gönül gözüyle baktığını vurgular. Veysel sadece özel hayatında değil, tüm hayata gönül gözüyle bakmış ve olayları bu şekilde ele almıştır. Vatanına da gönül gözünden bakan Âşık Veysel için vatan, uğruna ölüm göze alınacak kadar değerlidir.

Yüreği vatan sevgisiyle dolup taşan Veysel, küçük yaşlarda gözlerini kaybettiği için askere gidemez ve “Olaydım Cephede Kahraman Asker” şiirinde bu duruma yine felek üzerinden sitem eder;

“...Ne yazık ki bana olmadı kısmet /Düşmanı denize dökerken millet

Felek kırdı kolum vermedi nöbet /Kılıç vurmak için düşman başına...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 162)

Âşık Veysel, gözlerini kaybedişini ve bundan duyduğu acıyı da “Genç Yaşımda Felek Vurdu Başıma” şiirinde feleğe sitem ederek şu şekilde anlatır;

“Genç yaşımday felek vurdu başıma /Aldırdım elimden iki gözümü

Yeni değmiş idim yedi yaşıma /Kayıp ettim baharımı yazımı...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 224-225)

“Çamlıbel” şiirinde ise Veysel, kendisine rakip olarak gördüğü feleğin oyunda kendisini yendiğini söyleyerek yine feleğin oyununa geldiğine sitem eder;

“...Feleğinen çok oynadım ütıldüm /Bir zalimin tuzağına tutuldum

Haraç mezat dost uğrunda satıldım /Verildim de Çamlıbel'e yaslandım...” (İnkılâp Yayınevi, 2001: 148)

Veysel, “Yeter Gayri Yumma Gözün Kör Gibi” şiirinde ise eşinin kendisini terk edip gitmesine ve bu durumun herkes tarafından duyulmasına gönderme yaparken bunların nedeni olarak gördüğü feleğe şu şekilde sitemde bulunur;

“Kambur felek sanki beni kayırdı /Eşten dosttan nazlı yardım ayırdı

Gizli sırrım memlekete duyurdu /Sanki benim bir ettiğim var gibi...” (İnkılâp Yayınevi, 2001:47)

Hayatı zorluklarla geçen Veysel “Zaman Bir Saniye (Kader)” adlı şiirinde ise felek ve kaderin yüzünden mutlu olamadığını belirterek onlara sitem eder;

“Zaman bir saniye yıl yetmiş yedi /Kahpe felek hiç yüzüme gülmedi

Geldin bu dünyaya gülmezsün dedi /Beni kabdan kaba koydu bu kader..." (İnkılâp Yayınevi, 2001:53)

"İştittim Dünyaya Gelin Diyorlar" şiirinde de Veysel, feleği kişileştirerek ona olumsuz özellikler yükler ve feleğin insanları zora soktuğuna değinerek ona sitemde bulunur;

"...Galiba feleğin dünyâ madamı /Kambur felek çarha çarpar adamı

Kucağında çok gezdirmiş dedemi /Ben kocadım dahi dünyâ gelin mi..." (İnkılâp Yayınevi, 2001:77)

Küçük yaşta gözlerini kaybeden Veysel, başta bu acı olay olmak üzere yaşadığı çeşitli zorluklar karşısındaki çaresizliğini kadere atfederek ona "Talih Çile Kader Sözü Bir Etmiş" şiirinde şu şekilde sitem eder;

"Talih çile kader sözü bir etmiş /Her nereye gitsem gezer peşimde

Kale mi fethetmiş ne şıkar etmiş /Tutup bağladılar yedi yaşımda..." (İnkılâp Yayınevi, 2001:45)

Sonuç

Âşık Veysel'in yüz eli sekiz şiiri incelendiğinde bunlardan elli dördünde sitem temasına yer verildiği görülmüştür. Küçük yaşta gözlerini kaybeden Veysel, hayata gönül gözünden bakmaya başlar ve yaşadığı bu talihsizlikten dolayı feleğe, ilk eşinin kendisini ve küçük çocuklarını terk etmesinden dolayı eşine, sevgiyle yaklaştığı ve beklediği değerleri ve karşılığı göremediği insanlara, dostlarından gördüğü vefasızlık nedeniyle dostlarına, kötülüğün ve duyarsızlığın artmasından dolayı dünyaya ve içinde yaşadığı döneme, kalbi kırıldığında medet beklediği Allah'a, ekmek parası için sıldan ayrılıp gurbete gitmek zorunda kalmasına sitem etmiştir.

Veysel'in sitemi de kişiliği gibi naiftir. O, kırılın da kırma felsefesiyle sitem ederken dahi çizgisini bozmayan ve hüznünü dile getirmeye çalışan bir âşıktır. Bu bakımdan onun sitem dolu şiirleri ele alınırken dizelerindeki yüreğinin sesini duyabilmek gerekir. Veysel, şiirlerinde karşılaştığı olumsuzluklara sitem ederken değindiği olumsuz durumlara da çözüm önerisi getirmiştir. Bu yönden onun sitemini yıkıcı ve kırıcı olarak ele almamak gerekir.

Sonuç olarak; hayata ve olaylara gönül gözüyle bakan ve yaşadığı tüm zorluklara rağmen iyimserliğini kaybetmeyen ve hayata tutunmaya çalışan Veysel, şiirlerinde sitem ederken satır aralarında içindeki acıyı ve kırılan kalbini gözler önüne serer. Bu bakımdan Veysel'in sitem dolu şiirlerini onun içsel rahatlatma ve duygularını dışa vurma yöntemi olarak ele alıp değerlendirebiliriz.

Sonnotlar

1. Bkz. Senlik Benlik Nedir Bırak adlı şiire (İnkılâp Yayınevi, 2001: 58-59).

Kaynaklar

ALPTEKİN, A.B. (2004). *Âşık Veysel Türküz Türkü Çağırırız*. Ankara: Akçağ Yayınları.

APAYDIN, H. (2005). "Âşık Veysel Şatıroğlu'nda Dini Tecrübe". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 5, S. 2, 179-191.

ARAZ, R. (2008). "Âşık Veysel'in Şiirinde Dinî ve Tasavvufî Temayüller". *Berceste Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*. Şubat, Yıl 7, S. 68, 28-33.

ÇIBLAK, N. (2008). *Âşık Şiirinde Taşlamalar*. Ankara: Ürün Yayınları.

İnkılâp Yayınevi (Yazarı Bilinmiyor) (2001). *Dostlar Beni Hatırlasın Âşık Veysel Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

KAYA, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KAYA, D. (1998). "Âşık Veysel'de Vatan Sevgisi". *Âşık Veysel Selam Olsun Kucak Kucak* (Yazan: Kutlu ÖZEN). Sivas. 90-93.

ÖZEN, K. (2009). *Âşık Veysel Selam Olsun Kucak Kucak*. İzmir: Duvar Yayınları

ŞENOCAK, E. (2017). “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Toprak Ana”. *Journal of Turkish Studies*, Yıl 12, S. 21, 503-518.

TDK (2019). Ankara: Cilt / Dizi / Sayı: 808